

is a pszichológia hihetetlenül gyors előrehaladást fog eredményezni. Amikor a pszichológia be fogja fejezni methodikai tanulóéveit s elhagyja az iskolát, hogy az életbe lépjen: ez a pillanat egyike lesz a legfontosabbaknak az emberiség történetében.

*

Amidőn Heymans a pszichológia fejlődésének ezen utópisztikus állapotát megrajzolja, mindig — mint látjuk — a természettudományok analógiájára hivatkozik s távolról sem vállalkozik a természettudományi és pszichológiai fogalomalkotás különbségének, a két tudományterület tárgyi és methodikai eltérésének fejtegetésére. Ez annál feltűnőbb, mert Heymans egyéb pszichológiai búvárlatai, nem az általános, hanem a differenciális pszichológia keretébe vágnak.* Az általános pszichológia ugyanis a maga logikai strukturájában a természettudományokhoz közelebb áll; a differenciális pszichológia pedig éppen az egyéni, a nomothetikus szempont alá nem hozható individualitás felé közeledik, mely nem oldható fel maradék nélkül törvényekben és típusokban, szóval egyszerűsítő formulákkal nem racionalizálható. «In der Individualität — mondja Humboldt — liegt das Geheimnis alles Daseins.» Aki az egyéniség határtalan gazdagságának pszichológiai értelmét átértette, az nem láthat mindent oly egyszerűnek, exakt törvényekbe szoríthatónak, mint Heymans; az nem hiszi, hogy pszichológiai technikusok egypár adatból fenéig átlátják lelkünket; az nem hihet egyetlen jellemformulákban, melyekben csak bizonyos konstansokat kell behelyettesítenünk s egyszerre feltárul előttünk az eddig oly bonyolultnak gondolt lelki élet a maga teljes mivoltában. Ha a természettudományok, minthogy a törvényszerűségek alapján előrelátják a valóságot, proféciáknak nevezhetők: a pszichológiában az egyéniség annyira ütköző pont, hogy a szó exakt értelmében sohasem lehet benne proféciákról szó.

Kornis Gyula.

A modern nyelvi olvasmányok kánona a német reáliskolákban.

Humpf G. dr. a herbartisták évkönyvének tavalyi kötetében összeállította s rövid megokolással kísérte a modernnyelvi olvasmányoknak egy olyan jegyzékét, mely a Herbart-féle pedagógia szellemében készült, s a francia, angol és német irodalmi olvasmányokat

* V. ö. pl. *G. Heymans*: Die Psychologie der Frauen. Heidelberg. 1910.

párhuzamba teszi a történeti oktatással.* Az összeállítás csak a három legfelső osztályra szorítkozik, s ámbár mi magyarok nem vagyunk olyan szerencsések, hogy a jelzett három, régóta virágzó és gazdag irodalomnak kincseiből válogathatnánk nevelő eszközöket ifjúságunk számára, bizonyára mégis meríthetünk némi okulást mind a jegyzékből, mind a hozzáfűződő elvi fejtegetésből.

Ez a fejtegetés abból indul ki, hogy az olvasmányok kánonát csak akkor lehet tervszerűen megállapítani, ha «egységes, általánosan elismert és objektív művelődési eszményt» tűzünk ki a nevelő oktatás céljául. Ilyen eszmény pedig a jellemes ember egyéni és társadalmi vonatkozásban tekintve. Ennek az eszménynek szolgálatában kell állnia minden munkának, mely az iskolában folyik, tehát az idegennyelvi olvasmányokkal való foglalkozásnak is.

Továbbá fontos szempont az olvasmányok kiszemelésében az, hogy tartalmuk ne haladja meg a tanulóknak átlagos értelmi színvonalát s ne forduljanak elő bennük olyan nyelvi nehézségek, melyek miatt a figyelem súlypontja a gondolatok helyett a formára billene át. Ennélfogva az iskolában nem lehet az olvasmányokat irodalomtörténeti időrendben tárgyalni, hanem a fentebb említett tartalmi és nyelvi szempontoknak kell az elrendezésben érvényesülniök. Az egymásra vonatkoztatás (concentratio) elvéről sem szabad megfeledkezni, valamint szem előtt kell tartani azt a mindig hangoztatott, de soha meg nem valósított elvet is, hogy: keveset, de jól!

Éppen napjainkban s minálunk magyaroknál talán nem lesz egészen fölösleges, ha rámutatok arra, hogyan vélekednek a nevelésnek nemzeti alapjáról a mieinknél sokkal erősebb német nemzetnek pedagógus fiai. Nincs más műveltség, — úgymond Humpf — mint nemzeti műveltség, mely a hazai talajba mélyeszi gyökereit s onnan szíja éltető nedveit. A nevelés tehát csak nemzeti szellemű lehet, de ez nem egyértelmű azzal, hogy a nemzeti önhittség tilalomfájával riasztunk vissza mindent, a mi idegen nemzetek szellemének kohójából került elő. A nevelésnek nemzeti jellege abban áll, hogy az új nemzedék mélyrehatóan megismerje saját nemzetének szellemi alkotásait, de méltányolni tudja idegen nemzetek kultúrájából is azt, ami túlterjed a nemzetiségnek szűk keretein s egyetemes emberi gondolatokat és érzéseket szolgáltat meg. Ne tévesszük szem elől, hogy az idegen irodalmakat nem önmagukért tanítjuk, hanem csak annyiban, amennyiben általános emberi vonatkozásaik révén hatással voltak saját nemzeti irodalmunk fejlődésére. Az egész oktatásnak gerince

* *Jahrbuch des Vereins für wissenschaftliche Pädagogik*, XLIII. évfolyam, 1911. — (129—135. l.)

ugyanis az anyanyelv és irodalom. Az anyanyelvi irodalmi olvasmányok szabják meg, hogy az idegen irodalmak termékeiből mit vehetünk bele az iskolai tanulmányok körébe.

Míg a szépirodalom főképpen az emberrel mint egyénnel foglalkozik, addig a történelmi oktatásnak az a fontos feladat jut osztályrészül, hogy a leendő állampolgárt nevelje, társadalmi érzéket fejlesszen benne, ellása az állami élet berendezésére vonatkozó ismeretekkel s a múlt alapján megértesse vele a jelen intézményeit.

A kiszemelt anyagnak táblázata Humpf szerint a következő:

Obersekunda.

Francia: Corneille, Cinna. Racine, Athalie. Költemények valamely gyűjtemény alapján (Lafontaine, Béranger).

Angol: Milton, Paradise Lost. Shakespeare, Julius Caesar. Coriolanus.

Német: A régi irodalom Klopstockig bezárólag.

Történelem: Az ókor története Augustusig bezárólag.

Unterprima.

Francia: Tocqueville vagy Taine, L'Ancien Régime. Montesquieu, Considérations. Szemelvények Voltaire, Rousseau, Mirabeau műveiből. (Mirabeau esetleg a következő osztályra maradhat.)

Angol: Macaulay, History of England. (Az 1688-i forradalom.) Locke, Two Treatises. Macpherson és Percy. Szemelvények Byron, Részletek a Childe Haroldnek 3. és 4. énekéből (esetleg részben a következő osztályban).

Német: Lessing. Goethe 1794-ig. Herder (Goethe tárgyalásába belekapcsolva).

Történelem: Augustustól a veszfáliai békéig.

Oberprima.

Francia: Taine, Napoléon. Victor Hugo költeményeiből. Molière, Misanthrope.

Angol: Scottnak valamelyik regénye. Dickens, A Christmas Carol. Carlyle, Szemelvények vagy Thackeray, Vanity Fair.

Német: Goethe és Schiller. A romantikusok. A szabadságharc költői. Az újabb irodalom áttekintése.

Történelem: 1648—1888. A szociális kérdés ismertetése.

Az itt kijelölt anyagot maximumnak kell tekinteni. Ha netalán

még ennek elvégzése után is maradna idő, ezt a tanár a maga tetszése szerint választott lírai költemények olvasására fordíthatná.

A bőséges olvasmányi anyagnak alapos feldolgozása természetesen megkívánja, hogy kellőképpen meg legyen szorítva a nyelvnek gyakorlati használata s a reáliák tanulása. Az idegen nyelven folyékonyan való beszélést már csak azért sem lehet célul kitűzni az iskolában, mert ezt a célt az iskola nem bírja elérni, akárhogyan iparkodik. De ellene szól ennek a célnak az az elvi álláspont is, hogy ha az iskola lemondana az erkölcsi tartalomról s a beszélést tűzné ki főcélnak, ezzel bizonyos alsóbbrendű művelődési intézménnyé válnék, mely beéri a nyelvmesteri szerep betöltésével. Mindazáltal a Herbart nyomában járó pedagógusok sem kívánják, hogy az iskola egészen elhanyagolja a gyakorlati nyelvhasználatot s teljesen kiküszöbölje a reáliákat (tárgyi ismereteket), csak a középső osztályokba utalja őket. A középső fokon az idegen nyelvet saját magáért lehet tanítani, nem az irodalom kedvéért. Itt az idegen országra és népre vonatkozó tárgyi ismeretek játszhadják a főszerepet az olvasmányok összeválogatásában, tehát olyan olvasókönyvet kell használni, mely megismerteti a tanulóval az illető idegen nemzetnek hazáját és művelődési viszonyait, s alkalmat ad beszédgyakorlatokra. A felső fokon azonban mindezt már csak mellékesen, sokkal szűkebb arányban lehet továbbfolytatni. Fődolog itt az irodalom.

Dr. Nagy József.

Az értelmi nevelés.

Souriau Pálnak, a kiváló francia esztétikusnak *L'éducation intellectuelle* című értekezésével indult meg nemrég egy új francia pedagógiai folyóirat, mely közleményeinek értékességével és változatoságával egyszerre előkelő helyet biztosított magának a hasonló fajú szaklapok között.

A cikk * az értelmi nevelésnek legelőször a célját kívánja világosan megállapítani. Arra hivatkozik, hogy a testi és erkölcsi nevelés terén általánosan el van fogadva a formális cél: a gyermeknek erősebbé, egészségesebbé, illetőleg erkölcsösebbé tétele, s ennek mintájára a gyermeknek értelmesebbé tételét tűzi ki az értelmi nevelésnek közvetlen céljaul, nem pedig az ismeretek bizonyos tömegének átadását. A célnak evvel a fogalmazásával a szétválaszthatatlan alaki

* *L'Éducation*, 1re Année, p. 7—26. — (1909.)